

בעניין יוסף ואחיו

תגובה למאמרו של הרב י. בן נון
פורסם במגדים א

ארשה לעצמי להעיר הערה קטנה לשלמות נושא יוסף ואחיו שנידון ע"י הרב בן נון במגדים א. פתרונו המקורי כבר הוצע ע"י שפי"ן הסופר בחיבורו השמטות מירושלמי, הנדפס בשי"ס ירושלמי וילנא וצילומיו. אלא, דא עקא, הפירוש נמצא בסוף השמטות הירושלמי על זרעים תחת הכותרת 'אמר המאסף', וקטע זה לא צולם תמיד, כיוון שאינו קשור ישירות לירושלמי, ולכן לא כולם מכירים זאת.

אבל בין כך ובין כך אין המחבר צריך לחפש בחורים ובסדקים אם לא קדמו מישהו, וקל וחומר בנו של קל וחומר במקרה דנן, שהפירוש נמצא במקום נדח, ומה עוד שהוא בקיצור נמרץ. וכבר מלתי אמורה לעיל, שכתבתי זאת רק לשלמות העניין, שעורר הדים רחבים גם במגדים ב.

המערכת: להלן העתקת הקטע משל שפי"ן הסופר הנזכר בתגובה דלעיל.

אמר המאסף: גם אני אעשה כהמנהג בהדפסה שלא להוציא הנייר חלק ואמלאהו בקצת מחידושי. "מה גדולה התמיהה והפליאה על יוסף הצדיק שלא מיהר להחיות רוח אביו לבשרו כי הנהו חי בבית פוטיפר וכי הפקידהו על ביתו, ויעזוב את אביו האומלל בצער נורא ואבל גדול **שתיים עשרה שנה** עד שנתגלגל הדבר ע"י הרעב!!! והרמב"ן ז"ל רצה ליישב הדבר וז"ל (בפי' ויגש, מ"ב, ח): "כי יש לתמוה אחר שעמד יוסף במצרים ימים רבים והיה פקיד ומיד בבית שר גדול במצרים איך לא שלח כתב אחד לאביו להודיעו ולנחמו! כי מצרים קרוב לחברון כששה ימים. ואילו היה מהלך שנה היה ראוי להודיעו לכבוד אביו ויקר פדיון נפשו ויפדנו ברוב ממון...". ויתרץ הרמב"ן שיוסף רצה שיתקיימו חלומותיו... ויאמר: "שלוכלי כן היה יוסף חוטא חטא גדול לצער את אביו ולהעמידו ימים רבים בשכול ואבל" כו' עיי"ש. והנה תירוצו של הרמב"ן ז"ל במח"כ לא נראה כלל. כי מה הדבר הגדול והטוב והמצווה הגדולה שיש בקיום החלומות שהיה כדאי בשבילם לצער את האב בעינוי נורא כזה שנים רבות?

הנהה אנוכי הרואה בזה שמיים חדשים. לדעתי כל המעשים והתעלולים שבעניין הזה, יסודם העיקרי הוא בטעות גדולה שטעה יוסף בסיבת מכירתו. כי הוא בצדקתו לא העלה על דעתו כלל שכל ששרת אחיו ירשעון יחד בשביל קנאתם בו רשע נורא משולש כזה: א. שיגנבו נפש וימכרוהו לעבד. ב. שיהיו אכזרים נוראים כאלה לעשות רשע נורא כזה לאחיהם בשרם ילד רך וחכם. והשלישית, הכי נוראה, הנבלה הגדולה הזאת לקצר בה גם יחד את שנות חיי אביהם הזקן להעמידו בשכול ואבל נורא כל ימיו ולהורידו אבל שאולה אל בנו יקירו אשר נפשו קשורה בנפשו!!! בנבלה נוראה כזו לא עלתה על דעתו לחשוך את אחיו. אבל הוא חשב בוודאי שרק מאת אביו הייתה שומה הגזרה הזאת לענשו בממכרת עבד בגלל אשר גבה לבו לחשוב מחשבת מלוכה וממשלה על הוריו ואחיו עד כי העיז פניו לספר את חלומו זה יליד מחשבותיו (שאין מראין לו לאדם אלא מהרהורי דלבא) גלוי שני אביו ואחיו, וע"ז גער בו אביו בנויפה. כי ראה בזה חילול כבודו וכבוד אמו וכבוד אחיו הגדולים. וע"כ ציווה אביו לאחיו לענשו בממכרת עבד מידה כנגד מידה, עבדות תחת ממשלה.

ואחרי כי עברו ימים רבים ואביו לא שלח לפדותו, חשב שאביו לא נתרצה לו ברחמיו עד כה. ועוד יחרה אפו בו. ולכן לא היה יכול להודיע לאביו שעלה לגדולה כי זה היה נראה כמתגרה באביו לאמר "על אפך ועל חמתך התנשאתי מעלה תחת שגורת עלי להשפילי". ועאכו"כ שלא היה יכול להרשות אי"ע לראות פני אביו אחרי חשבו כי בקצפו הסתיר פניו ממנו ולא ייתנהו לראות פניו כלל.

ויהי בבואם עשרת אחיו מצרימה חשב אולי התנחם אביו על גזרתו וישלח את בניו (אלה שמכרוהו) לבקשו לפדותו ולהחזירו אליו. וכדי לחקור פיהם ע"ז העליל עליהם לאמר מרגלים אתם. שכדי להתנצל מעלילה זו יהיו מוכרחים להודות על האמת שמטרת בואם לפדות את אחיהם ולא לרגל את הארץ ולא לשבור אוכל. אבל בראותו אחרי כל החקירות שבאמת לא באו רק לשבור אוכל ולא לפדות את אחיהם התייאש עוד מרחמי אביו ומראות פניו והשתדל רק לראות את פני אחיו הקטן. אכן בשמעו אח"כ מפי יהודה את דברי אביו בצערו הגדול ויצא האחד מאתי ואמר אך טרף טרף גוי, אז נגלה לפניו טעותו הגדולה ונוכח שאביו לא ידע כלל ממכירתו וכי יחשב שבנו האהוב טורף טרוף. ואז נכמרו רחמיו אל אביו האומלל אל צערו ואבלו הנורא שנים רבות ולא יכול להתאפק וייתן תיכף את קולו בבכי והתוודע אל אחיו. ומלתו הראשונה הייתה "העוד אבי חי" ואח"כ "מהרו ועלו אל אבי", "רדה אלי אל תעמד", "והגדתם לאבי את כל כבודי במצרים ומהרתם והרדתם את אבי הנה". וכל עיקרי דבריו הראשונים היו רק על דבר אביו למהרו אליו להחיות רוחו ולראות פניו. כן נראה לי הדבר פשוט. ולפלא כי לא קדמוני המפרשים הפשטנים בזה!